(21)

گفتوگويہ کی ژیرانہ

ٹایا کارنہ کردنی ٹافرهت له دهره وهی مال مانای کوشش نه کردنیه تی؟

به پیرزان!

لهم به شهدا پشتیوان به خوا ده چینه خزمهت بابہ تیکی ههستیار، که ههم به شیک له موسولمانان لی بی نا حالین، ههم خه لکانیکی قین له دل به رامبه ر به ئیسلام ده یانه وی له و مه سه له یه وه تانه و ته شهر له جوانی ئیسلام و داد گه ری خوی په روه ردگار بدهن.

ئه ویش بابہ تی کار کردنی ٹافره ته، ٹافره ت ههم پیگه یه کی گه وره ی هه یه، ههم په یامی تایبه تی خوی هه یه که له گه ل سروشتی خویدا ده گونجی بو مرؤ قایه تی.

گومانی تیدا نیسه کاری سه ره کی ٹافره ت بریتییه له په روه رده کردنی مندال و به ریپوه بردنی نیو مال، لهم لاشه وه کار کردنی دهره وه وه کو بناغه و بنچینه به شیپوه یه کی گشتی ئیسلام نه بوته ریگر، وه حه رامی نه کردوه، به لام کار کردنی که ٹافره ت تییدا هه لئه قوزریته وه بو مه رامی خراب، هه روه ها له گه ل سروشتی لاشه و هیژ و توانای ٹافره ت بگونجی، به شیپوه یه که نه بی ٹافره ته که له پهل و پو بجات و ئه وه نده ی ماندوو بکات له کاره سه ره کیه که ی خوی که به ریپوه بردنی ناومال و په روه رده کردنی منداله په کی بجات.

به لام ئیستا له ولاتانی روظئاوا ٹافره تان به شیپوه یه که ماندوو ده کرین بو په یدا کردنی پاره که له گه ل سروشتی ٹافره ت بوونیان نایه ته وه، ئه گه ر ٹافره تی که کار نه کات به ته مبه ل و بی توان او بی که لک هه ژمار ده کری، ناتوانی ژیانی خوی بباته سه ر و ده بی له کوچه و کولانه کان بکه وی.

من خوم سه فه ری ولاتی ئه لمانیام کرد به راستی هه ندی شتم به چاوه کانی خوم بیینی که هه رگیز فیتره ت و عه قلی ساغ ئه مه ی پی قه بول ناکری، ٹافره ت هه یه له به یانی تا ئیوار له سه ر شه قام موسیقا ده ژهنی و ده سته سرپیکی له پیش خوی داناوه بو ئه وه ی چه ند سه نته کی یان چه ند دولاریکی پیبدریت.

ئافرهتى وا ھەيە لەسەر شەقام سەرتاپا يەك رەنگى پۆشيوە، تەنانەت رەنگى روخسار و قزى وەك رەنگى جەلەكانىيەتى لەسەر پى وەستاوہ و جوولەى لەخۆى بېيوە، بەشىوازىك تا زۆر لىي نەروانى نازانى ئايا ئەمە ھەيكەلە يان مرۆقە، ئەمىش لە بەيانى تا ئىوارە بەم شىوہيە دەوہستى بۆ ئەوہى يەكى بەبەردەمى تىبپەرى چەند سەنتىكى پى بدات! بەراستى ئەمە بىرپىزى كردنىكى روون و ئاشكرايە بە ئافرەت، ئەمە ھەرگىز لەگەل سروشت و خوارپسكى ئافرەت ناگونجى، بىنرخكردنى ئافرەتە.

لە سالى (1980) لە شارى كۆبن ھاگن لە دانىمارك كۆنگرەيەكى نىودەولتەتى بەسترا، لە كۆنگرەكەدا ئاماژە بەوہ كرا كە دەبى ھەلى كار بۆ ئافرەتان بېرەخسىنرى، ئافرەتانىش كار بكەن، ئافرەتان ھاوشانى پياوانن و نابى ھىچ جياوازييەك لەنيوانياندا بكرى.

لەسالى (1984) كۆنگرەيەكى دىكە لە شارى مەكسىكۆى پايتەختى ولاتى مەكسىك بەسترا كە دەبى ولاتان ئازادى بدن بە ئافرەتان، ئافرەتان بەھىزى كار ھەژمار بكرىن، دەرفەتيان بۆ بېرەخسىنرى، جياوازييان پى نەكرى لەگەل پياوان.

بەپىزان!

ئەگەر چى لەو كۆنگرەكەدا زۆر ئاماژە بەوہ كرا كە ئافرەتان مافەكانيان پارىزراو بى، بەلام بەداخوہ تا ئىستاش بەند و بېرگەكانى جىبەجى نەكراوہ، دەتوانىن بە بەلگە و بە داتا ئەوہ بىسەلمىنن كە قسەكان جىبەجىنەكراون.

لەسەدەى حەقدە و ھەژدە و بەتايىبەتى دواى شۆرشى فەرەنسى و شۆرشى پىشەسازى لە بەرىتانيا زۆربەى جوتىاران كىلگەكانى خۆيان جىھىشت و روويانكردە شارەكان بۆ كاركردن، ئەمەش واى كرد دەستى كار زۆرى و پارەى رۆژانەى كرىكار كەم بىتەوہ، كەم بوونەوہكە بەشىوہيەك بوو كە پياو دەيتوانى تەنيا باى ئەوہندە پارە پەيدا بكات كە بەشى خۆى بكات، بۆيە بەناچارى ئافرەتانىش دەستيان بە كاركردن كرد لە كارگەكان و شوپنە پىشەسازىيەكان، كە بەشىوہيەكى زۆر تووشى توندوتىژى و ماندووبوون و دەستدرىژى سىكسى دەبوونەوہ، ھەررەھا واى كرد لەرووى كۆمەلەيەتتىوہ خىزانەكان لىك ھەلوەشىنەوہ، ھەررەھا ئەو گەنجەش كە خىزانى پىك نەھىناوہ واى لىھات ھەلبى لە پىك ھىننى خىزان و خۆى لى بەدوور بگرى.

له رۆژتاوا کاتی کچ ته مه نی ده بی به حه قده بو هه ژده سال به خێوکردنی له تهستوی باوک نامینی، ته مه ش وای کردوه جوړیک له خودپه رستی له نیویاندا دروستی، باوکه که وا له کچه که ی ده کات له گه ل باوکیدا هاوبه ش بی له دا بینکردنی کرپی شوقه که، کاتی له گه ل خیزانه که ی گه شتی که ده کات به فرۆکه بی یان به شه مه نده فەر ده بی هه ریه که یان به جیا پاره ی بلیته که ی خوی بدات، پیاوه که پاره ی خیزانه که ی خوی نادات، له چیشته خانه به هه مان شیوه هه ر یه که یان پاره ی خویان ده دن و پیاو پاره له بری خیزانه که ی نادات!

له ولاتیکی وه کو ته مریکا ئافره ت ته گه ر شووی نه کرد بی و کچ بی له ته مه نی 25 سالی تا 65 سالی له کارکردندا مووچه ی 65% پیاو ی پی ده دری، ته و ئافره تانه ش که شوویان کردوه له کار کردندا کرپی کاره که ی 56% کرپی پیوانه! به راستی ته وه جیاوازی کردنیکی یه کجار زوره له نیوان پیوان و ئافره تان، ته مه له کاتی که ئافره ت سه ره پای کاری ده ره وه کاری به خێو کردن و په روه ده کردنی مندال و به ریوه بردنی ناو مایشی له تهستویه.

ماوه یه که بهر له ئیستا قسم له گه ل هاوړپیه کی خوم کرد ماوه ی ده ساله له ولاتی به ریتانیا ده ژی، باسی ته وه ی ده کرد که تا ئیستا کاری ده ست نه که وتوه، ته نیا پیاو ه که ی کار ده کات، له کاره که شیدا ته وه نده که می ده ست ده که ویت که به ته سته م ده توانن بژیوی ژیانیان دا بین بکه ن، ده یگوت: که خاوه نی چوار مندالن و له شوقه یه کی (50م) ده ژین! وه کچیکمان دوو ساله پۆلی دوازه ی ته واو کردوه، ئیستا پاره مان نیه بینیرین بو کۆلیتی که یان په یمانگایه که، له وی خویندن هه مووی به پاره یه، ته مه سه ره پای ته وه ی پیاو ه که ی پروانامه ی دکتورا و خوشی پروانامه ی ماسته ری هه یه، به پیچه وانه وه ته گه ر له کوردستان بووایه ژیانیکی زور خوشتر و شایسته تری ده برده سه ر.

پیناسه ی کارکردن:

له پرووی زمانه وانیه وه، کار کردن (عمل) بریتیه له ته نجامدانی هه ر کاری که به نیاز و مه به سته یکه وه ته نجام بدریت.

له پرووی زاراوهی ئابوریشوه بریتییه لهو کۆششهی مرۆف خهرجی دهکات بو به دهست هینانی سوود و قازانجیک.

ئیمه پرسیار دهکهین: ئایا ئه و کاره ی ئافرهت له مالهوه دهیکات هیچ سوود و قازانجیکی نییه؟

به ئی سوود و قازانجیکی یه کجار زۆری ههیه، هه م بوخۆی، هه م بو خیزانه کهی، هه م بو خودی کۆمه لگاش، که واته: نابی به م شیوازه بیر بکهینه وه ته گهر ئافرهت کاری دهره وه ی کرد ته وه کاری کردوه، ته گهرنا بی کاره و به ته مبه ئی دانیشتوه، نه خیر، کات به سه بردن له ئیداره دانی ناو مالو پهروه ده کردنی مندا لا بهروونی دهچیتته نیو خانه و چوارچیوهی کار کردن و پیناسه ی کار کردن دهیگریتته وه.

ئه و خیزانه ی که ئافرهتییکی کارگیپری ههیه، ماله که به جوانی به پیره ده بات له و په پری ئاسوده ییدا ده ژین ته گهر داها تیشیان که م بیته، به پیچه وانه وه ته و ماله ی ئافرهتییکی چیر و کارگیپری نه بیته هه رگیز ئاسوده نابن ته گهر داها تیشیان زۆر بیته، به رده وام په رش و بلاون، پیاره که نابیتته خاوه نی هیچ.

ئابوریناسه کان ئاماژه یان به وه کردوه کاریگه ری ئافرهت له ماله وه یه کجار زۆره بو ئابووری پیاو، له چوار چیوه ی خیزان، ئه و کاره ی ئافرهت دهیکات له ماله وه، واته: ته گهر ته نها کاری ماله وه بکات، سالانه به (145,000) دۆلار ده خه ملینری، واته: چواره ده فته ر و نیو.

به لام ته گهر هیچ کاریکی ماله وه نه کات ته نها کاری دهره وه بکات ته و له 26% تا 40% داها تی نه ته وه یی خه ملینراوه، له ئه مریکا کاری سالیکی ئافره تان له ماله وه بریتییه له (50) ده فته ر دۆلار، ته مه ش پارهییه کی زۆره، پیویسته ئافره تان کاری ماله وه به که م سه یر نه که ن.

له سالی (1985) به پیی داتایه کان له جیهاندا کاری ئافره تیان به نیوه ی داها تی نه ته وه یی هه ر ولاتیك هه ژمار کردوه، واته: ته گهر ئافرهت هیچ نه کات ته نیا کاری ماله وه بکات ته و کاره که ی به نیوه ی داها تی قهومی هه ژمار ده کری، که چی ته گهر له دهره وه کار بکات کاره که ی به سه دا بیست و پینج بو سه دا چلی داها تی قهومی هه ژمار کراوه، که واته:

به ههردوو باره که دا ته گهر ئافرهت کاری دهره وهی هه بی یان نه بیی ئەوا به ژداریه کی زۆر کارای هه یه له داها تێ قهومی و ئاته که ی و ئابووری خیزانه که ی به تاییه تی.

من وهك ئافره تێك له گه ل ئه وه ی کاری دهره وه م زۆر ته نجام داوه ماوه یه ك مامۆستایه تی و ماوه یه ك کاری په رله مان تاری، به لām هه یچ کار تێك به ته ندازه ی کاری نیو مال دلخۆش و ئاسوده یی پی نه به خشیوم، هه موو کات خۆشترین جیگا بو من ناو مال بووه، وه پیم وابوو ه کاری سه ره کی خۆم په روه رده کردنی منداله کانم و به پریوه بردنی ماله .

به لām هه ر کات تێك ئافره ت پیویستی به کاری دهره وه بوو، یان کاره که پیویستی به ئافره ت بوو، ئەوا ئیسلام هه یچ رینگری لی نه کردوو، ده توانی کار بکات، هه ندی جار ئافره ت پیویست ده کات کار بکات به هۆی مردنی پیاوه که ی، یان به هه ر هۆیه کی دیکه به لām به و ری و شوینانه ی که شه رع دیاری کردوو، هه ندی جار یه هیه کاره که پیویستی به ئافره ته، ده بی مامۆستای ئافره ت هه بی بو فیڕ کردنی کچان، ده بی پزیشکی ئافره ت هه بی بو چاره سه رکردنی ئافره تان، هه ندی کار هه ن پیویستیان به ئافره ته و کاره که هه رگیز به پیاو پر نا کریته وه، به لām ده بی ئەوه له یاد نه که یین که زۆر گرنگه به هه یچ شیوه یه ك ئافره تان به هۆی کاری دهره وه له کاری ماله وه دانه بریندرین وه له کاری ماله وه یان دوور نه خرین.

ئهو قسانه هه لئه یه کی زۆر گه وره ن که ده گوتری: ته گه ر ئافره ت کاری دهره وه نه کات که سایه تی نابی و له کو مه لگا داده بری و چی و چی!! ئەم قسانه هه یچی راست نین، له به ر ئه وه ی ئافره ت هه ر کار تێك بکات به ته ندازه ی کاری نیو مال و به خێو کردن و په روه رده کردنی مندال گه وره نییه، پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: کار کردن په رستش و عیباده ته، جا به گشتی فه رموویه تی هه م کاری ناو مال و هه م کاری دهره وه ش ده گریته وه.

د. حسین شه حاته مامۆستای زانکویه و پسپۆری ژمیریارییه له کۆلیژی بازرگانی زانکوی ته زهه ر توێژینه وه یه کی مه یدانی کردوو، ده لی: ته گه ر ئافره ت له دهره وه کار بکات نزیکه ی 40% ئه و پارهی به دهستی ده هی نی ناچاره له هاتوچۆ و جل و به رگ و پیداو یستی هه کانی ده وام و ماکیاژ خه رجیان بکات، هه روه ها ته گه ر بچیتته دهره وه ناچاره

خواردن له د دهره وه بکړې ته مهش ده بېته هوی ته وهی له 30% می مووچه که ی سهر ف بکات، به لام ته گهر ثا فرهت له مال ه وه بېنېته وه هیچ کار یکی دهره وه نه کات ته وا له 70% می دا هاتی خیزانه که ی خوی زیاد ده کات و به رزی ده کات ه وه، چونکه ثا فرهت ته گهر له مال ه وه بی زور دهستی خوی ده گریته وه به لام ته گهر بچېته دهره وه هه رگیز ته مه ی پی ناکری.

نیستا له ولاتی ته مریکا 11,800,000، که س له مال ه وه کار ده کهن به شیوه یه کی به رده وام زوریک له وانه پیاون، 6,600,000 ته مریکی جگه له وهی کاری دهره وه ده کهن له مال ه وهش کاری دیکه ده کهن، بو ته وهی ته و ده خله ی له دهره وه به دهستی ده هی نن، له مال ه وهش ته واوی بکهن.